

4

NARRATIO
DE PRAELIIS

gestis inter

POLONVM, ET TVRCAM

Annis 1620. & 1621.

Per

MATTHIAM TYTLEVSKI

Nobilem Polonum :

ANIMO SPECTATVS, ET ARMIS.

NEAPOLI, Ex Typographia Lazari Scorigij. M. DC. XXII,

Illustrissime, & Reuerendissime Princeps,
Domine D. Antoni Cardinalis Zapata,
Sacrae Catholicae Maiestatis in inclyto
Regno Neapolis Locumtenens,
& Capitaneae Generalis.

Matthias Tytlewski exponit. Quomodo Illustrissimus,
& Reuerendiss. D. Adamus Makoski Serenissimi Po-
loniae, & Suetiae Regis in hoc Regno Neapolis Internuntius,
habitis de anteacto inter Polonum, & Turcam bello, veris
tum ex Patria, quam etiam Constantinopoli relationibus,
iniunxerat ipsi, ut id totum, quidquid proprijs Polonus viri-
bus profocis, arisque contra communem Christiani nominis
hostem sustinuisset, succincto complecteretur ordine. Et licet is
tanto se parem oneri esse dubitet, ut hosce crueni Martis,
quibus tota ferme tremuit Asia, sufficienter tenui perstringo-
penna strepitus; impositis tamen parendo iussis, ^{Domine,}
hoc, quod ipsi mundo patuit, typis Tuae ^{III} ~~Domine,~~
auctoritate innixum ~~secretum~~ ^{secretum} ~~memoriae~~ ^{memoriae} ~~regis~~ ^{regis} ~~Pol-~~
lona superis auxiliantibus fortitudo, quae Turcarum Impe-
ratorem vinci posse demonstravit, a posteris suscipietur, vel
renitenti, ad impetendum simul hostem, orbi Christiano ani-
mum dabit.

Reuerendissimus Dominus D. Adamus Makoski Serenissimi
Poloniae, & Suetiae Regis in hoc Regno Neapolis Internuntius
videat huiusce narrationis seriem, & in scriptis relationem
faciat suae Illustrissimae Dominationi, si est conformis verita-
ti facti, & euentorum in congressibus Exercitus Turcici, &
Tartarorum in inuassone Regni Poloniae, ut fidei historiae con-
uenit; ut illa visa prouideri possit super petita licentia impri-
mendi.

Valenzuela Regens.

A 2 Ego

Ego Adamus Makoski Serenissimi Polonia, & Suetia Regis in hoc Regno Neapolis Internuntius testor hanc de Prælijs inter Polonum, & Turcam gestis, à Matthia Tytlewoski iussu meo succinctum in ordinem, redactam narrationem esse veram, prout id ego ex multis, iisque certissimis de Curia Serenissimi Polonia Regis Domini mei clementissimi literis, & relationibus acceperam. In cuius rei fidem id manu mea subscripsi. Neapoli die octava Aprilis 1622.

*Adamus Makoski Internuntius Serenissimi Polonia,
& Suetia Regis.*

Imprimatur, & publicetur.

Valenzuola Regens.

Alexander Russus Canonicus Deput.

Tomasus Tarusius Congreg. Oratorij Dep.

Imprimatur.

Lælius Tastiùs Vic. Gen.

ALBA,
infigens

AQVILA
Regni Polonie

*Scēptrigeri, expansis, quot sum Iouis armiger, p̄li, L'ongue tuo genuit Mahumeti Iama sub ungue,
 Ingens lecticidum ferris in aīrā, decus: Quo rapidus lambit Dacia prae Tyras
 Iam tibi Sarmatis derisit praeda caevivis, Impet Mahumeti rediens in praeda sydes,
 In hanc et stellas horrida bella movet. Nec p̄nas, hanc Iuppiter ipse tenet.*

Vplicem Sarmatiam, vel Sauromatiam veteres illi orbis speculatores Asiaticam, & Europæam dixerunt. nunc de Europæa sermo est, quæ siue ab Assarmôt filio Iectani de stirpe Sem, siue à Sauros & omnia græcis verbis, quæ viperinos oculos significant; eò quòd eius

populi, armis & animis præstantes fuissent; siue à montibus Sarmaticis antiquitus dicta, qua nunc amplissimum Poloniae Regnum continetur. Et verò cum orbis ille Septentrionalis antiquis adumbratè patuisset Geographis, non mirum, si recentioribus, qui longè aliter in dies experiuntur, antiquorum authorum relata, vana quasi somnia videantur. Vna tamen tum veteres, quàm neoterici sententia Europæam Sauromatiam ab occasu solis flumine Vandalo, nunc Istula dicto; à meridie montibus Carpathijs; ab ortu flumine Thanai; à Septentrione mari Henetico; nunc dicto Suceilico, terminari afferunt.

Sarmatia Europea, eiusque fines.

A multis hæc nationibus prisco sæculo habitata fuit, & potissimum ab Henetis, qui post dirutionem Troiæ, alij cum Antenore Illiriam possedere, à quorum nomine mare Heneticum, nunc Veneticum, & famosa Ciuitas Venetiarum plurimum nunc prouinciarum domina, irrumpente in Italiam Attila Hunnorum Duce edificari cæpta, nomen traxere; alij Pontum Euxinum ex Asiatica Sauromatia in Tauricam Chersonesum transuecti, inde eas regiones occupauerunt, quæ flumen Vandalus, & mare Septentrionale Heneticum ab eisdem, nunc Balticum dictum ambit. Hinc eos populos tantoperè propagatos fuisse, vt non tantum Europæam Sarmatiam, verum etiam Istriam, Dalmatiam, Myfiam, Daciam, Pannoniam, Bulgariam, potentia Romanorum repressa possedissent. variaque siue à Ducibus, Regibusque suis, siue à montibus, siue à fluuijs, locisque diuersis nomina

A quibus populis olim habitata fuit.

(cum

(cum vna fuisset natio) sortiti, Vandali, Alani, Roxolani, Illirici, Dalmatæ, Daci, Istri, Slauones (quibus vnum fuit idioma) nuncupabantur.

Primus
Gothorū,
& Heneto-
rum in Ita-
liam adue-
tus.

Dumque ita Heneti, in Sarmatiæ, multisque alijs Euro-
pæ regnis dominarētur, ferocissimi ex Insula Scandia, nunc
Suetia, populi dicti Gothi, per mare Heneticum Septem-
trionale in Sarmatiam cum numerofo exercitu deuecti, iu-
re hospitalitatis cum Henetis, Vandalisque multò sæculo
vtebantur. Postmodum vnanimis coniunctis viribus, im-
perio Romano potiti, cum armorum strepitu Italia, & Gal-
lia peragratis, partim in Hispania, partim in Africa conse-
dere, impositoq; duabus Hispaniæ prouincijs, Vandalusiæ à
Vandalis, & Cathalonie à Gothis & Alanis nomine, Regi-
bus ex regali Gothorum stirpe electis subiiciebantur.

Trecentis annis nomen hoc Gothorum Regum in Hispa-
nia durauit, tandem post impetum Maurorum, clam & ex
priuato odio, à Comite Iuliano Tingitanæ prouinciæ præsi-
de, & aduersus Mauros in Africa Duce, in Hispaniam con-
tra Rodericum Gothorum Regem adductorum, Pelagius
ex stirpe Regum Roderici successor, collectis Gothorum
Vandalorumq; viribus, repressa Maurorum potentia, Rex
Hispaniæ appellari cepit, statuitque vt sui successores, Hi-
spaniæ, non Gothorum Reges appellarentur. Ab his itaque
Gothis, Vandalis, Alanis, Henetisque ferocissimis Europæq;
Sarmatiæ populis, bellicosissima Hispanorum natio magna
ex parte descendit.

Primi Po-
lonorum,
Bohemo-
rumq; Prin-
cipes, &
prima eorū
bella.

Concesserant etiam duo germani fratres Lechus, &
Czechus Principes Dalmatiæ, antiqua Henetum siue Sla-
uonorum stirpe oriundi, cum suis exercitibus, in Sarmatiam
Europæam. Cechus ad flumen Moldam, & Elbim, vbi
nunc Bohemiæ regnum cōsedit. Lechus verò vterius Sep-
temtrionem versus progressus inter Vandalum & Gutta-
lum flumina, sedem suis posteris posuit, iecitq; fundamen-
ta Ciuitati Gnesne, quæ in lingua vernacula nidificationē
sonat,

sonat, eò quòd eo loco multas aquilas, earumq; nidos reperisset. faustum hoc augurium fore ratus, aquilam albam, repugnando fortè Romanis, pingi suis vexillis curavit, quæ hucusque Regno Poloniæ pro insigni est.

Vix dum Lechus eo pedem fixisset solo, protinus à Gepidis, siue Vlmerigis ope Regum Daniæ fultis contra belligerari coeptum. fuit ita aduenis fortuna, vt non modò generosa Lechi posteritas eos domuisset populos, verùm etiã Sjuardum Regem Daniæ nauali prælio prostrauisset, acceptoque in obsidem ipsius filio, tributarium sibi fecisset.

Multa, & præclara cum circumuicinis hostibus, Romanorumq; Imperatoribus Polonorum maiores bella gessere; sed cum illa ætate barbarico, expertes literarum, vixissent more, eorum fortia facta, vel alia cæcis inuoluta obliuionis tenebris, vel alia, alij sibi vendicarunt.

Tandem diuina clementia Miecislus Polonorum Princeps spreto falforum Deorum cultu, fidem Catholicam, Romanam, anno à partu Virginis 966. sub Ioanne XIII. Summo Pontifice suscepit. Huic sanctè è vitis sublato, successit dominijs nõ degener patri filius Boleslaus Chrobri, ab Ottone III. Romanorum Imperatore, albo aliorum Christianorum Regum adscriptus, & à Gaudentio Archiepiscopo Gnesnensi coronatus, Regium diadema suis posteris, iusq; coronandi Reges Poloniæ Archiepiscopo Gnesnensi æiternè reliquit.

Miecislus Polonorũ Princeps prim⁹ Christianus, & Boleslaus eius filius prim⁹ Rex Poloniæ coronatus.

Mouit ea Religio gentilem Sarmatiam, sedulaque fidei Catholicæ Polonorum cura, quam in extirpandis maiorum suorum simulacris, idolisq; habuere; terruerunt barbaros omnium bellorum prosperi exitus, quæ pro noua suscepta fide strenuè gessere, rabiosi q; motis contra Polonos armis, sui interitus, maiorum verò nostrorum sempiternæ gloriæ causam dedere. Nec detrectauit Polonus Vladislaum Iagelonem, magnum Lithuanie Ducem Regno assumere, tum vt fidem Romanam suscepisset, cum etiam Lithuanie Du-

B catum,

catum, regno aggregauisset. Is suscepta fide, iunctoque indissolubili foedere Ducatu Lithuanie cum Regno Polonie, illud ita dilatauit, vt nunc primis Christianorum Regnis equiparari possit.

Polonia vnde nomen traxit, eiusdemq; termini.

Regnum Polonie dictum à Pole, quod in lingua Slauonica campū significat, vel quod illud in fertilissimos campos, & planities se diffundat, vel quod eiusdem incolis aperto campo bellandi mos semper fuisset, his cōtinetur terminis. Ab occasu Solis maior Polonia sedes antiquorum Polonie Monarcharum finibus Germanie propè Elbim fluuiū adhaeret; à meridie montibus Carpatijs, ab Vngaria, & Imperio Othomanico flumine Tyras distinguitur; ab oriente mari Euxino, & flumine Boristhene à Taurica Chersoneso, & magno Ducatu Moschouie determinatur; à Septemtrione ordiendo à Liuonici maris sinu, mari Baltico cingitur. Annis nō multum elapsis Serenissimus Sigismundus III. Polonie, & Suetie Rex, subacto armis vltra Boristhenē latissimo Seuerie Ducatu, prope Thanaim, siue Don fluuium in magno Moschouie Ducatu, terminos dominiorum Regni sui distendit. Vastissimum est Regnum, & opulentum, plurima alia regna frumento, carne, & omni genere comeatus, terra, marique sustentat.

Regni Prouincię.

Habet Polonia diuersas Prouincias, quę cum ita vastę sint, vt fermè per totam Europęam Sarmatiam extendantur, regna potius, quàm prouincię dici deberent; cum tamē vni subsint regno, nomen eiusdem fortiuntur. Maior, minorque Polonia, Magni Ducatus Lithuanie, Russie, Prussie, Mazouie, Samogitie, Liuonie, Pomeranie, Seuerie vnum efficiunt regnum, quorū incolę, etsi lingua penitus aliqui, alij verò dialectis tantum inter se differant, omnes tamen nobiles à plebeio seiuncti statu, vna, eademq; cum Polonis nobilibus libertate, & inter se pactis vtuntur legibus. Nec credo aliam nationem in orbe reperiri, quę Poloniam nobilitatē quavis libertate æquare possit: huic tantum Reges libere

Nobilitatem libertas.

liberè electi placatè dominari, nec bella quæuis, sine consensu eiusdem decernere, eademq; prosequi possunt; vnusquisque nobilis, par Principibus, integrum in suos subditos vitæ, & necis dominium habet. In hac tamen tanta libertate nunquam inclytam Regum suorum posteritatem Regno assumendam Polona nobilitas deseruit.

Præterea Polonia, generosis, ijsq; ad sustinendos labores aptis abundat equis, vel pascuorum, & frumenti abundantia causa, vel maximè, cum in armis nobilium firmamētum Regni consistat, & ijs mos auitus in equis aperto Marte bellandi sit, cuius hosti potētissimo magis equestribus, quàm pedestribus resistunt copijs. Mirum forsan ignaris videbitur, si asseuerem, ex nobilitate Polona viritim conscripta, trecentum selectorum equitum millia, peditum verò centū millia, relicta domi maiori parte, tum arcium præsidio, quàm etiam agrorum colendorum causa, confici posse.

Quod robur, si non innumerabiles cum ferocissimis, validisque hostium exercitibus, vbique locorum à maioribus nostris obtentæ victoriæ, quibus Asia, & vniuersus perstrept Septemtrio, vel saltem præsens, cruentum cum Othomano bellum, quo ille his annis duobus proximè præteritis, subiugando Regno Poloniæ totis fermè Asiaticis viribus incassum inhiavit, cuilibet ad manifestandum par erit.

Cuius belli antequam originem, & causas dicendas aggressus fuisset, hæc de principio, situ, potentiaque Poloniæ paucis præmittenda putauit.

Posteaquam Mahumet Turcarum Imperator regnante Casimiro Iagielone Poloniæ Rege anno à nato Christo 1453. Constantinopolim Paleologo Imperatori, luctu omnium Christianorum eripuisset, elatus ea fortuna vicinam imperio suo, Regnoque Poloniæ tributariam Valachiam crebris petebat bellis, quibus aduersam belli sortem sæpius expertus, æternum cum Casimiro Rege pepigit fœdus. Id Regibus Poloniæ, & Turcarum Imperatoribus semper

Regni vres.

Constantinopolis à Turcis capta.

sacerdotum fuisse; si non Tartarorum Precopientium,
 imperij Othomani tributariarum, in ditiones Regni Poloni-
 a; vicissimq; Cosacorum per mare Euxinum (quo ipsi ad
 ostia Boristhenis, vbi famosa Ouidio exulante Tomos anti-
 quitus fuerat, ex vniuerso Regno conglobari consuevere)
 dominia Turcica igni, ferroq; depopulantium excursionib;
 bustum peretur. Hæc causæ belli vtrisque populis cum om-
 ni ætate fuissent, nihil tamen publico bello tentatum est.
 Priori tandem anno, qui millesimus sexcentus vigesi-
 mus erat, regnante auspicate Serenissimo Sigismundo III.
 Poloniæ, & Suetiæ Rege; Turcarum verò Sultan Osmân
 Imperatore, exusta à Tartariis Podolia, opulentissima Regni
 Poloniæ prouincia; dirutaq; à Cosacis vicissim Cassa Tar-
 tarorum, Varna Bulgarorum, Trapexus in Asia, fortissimè
 Othomani imperij Ciuitates, nouum belli fomentum
 vtrisque Principibus dedere. Atque magis ardete vndique
 bellis ciuilibus orbe Christiano, illius inuadendi optima
 occasione Imperator Turcarum, vtendum sibi fuisse, eo,
 quo imperium Othomanicum creuit dolo censuit, eoque
 omnes conatus, & consilia dirigenda esse, vt primò Regnò
 Poloniæ muro, & propugnaculo totius Christianitatis po-
 tiretur; quo subactò, & impedita; terra, marique rerum af-
 fluentia, qua hoc Regnum multa Christianorum dominia
 sustentat, facillè Christianis se dominaturum pollicebatur.

Causæ belli
 inter Polo-
 nos, & Tur-
 cas annis
 1610. &
 1621.

Ruptum à
 Turca foe-
 dus.

Mitric confestim in Valachiam Skinderbassam suorum
 exercituum Generalem cum quatuor Turcarum millibus,
 hominem vaferrimum, sanguinisq; Christiani auidissimum,
 belliq; cum Polono incipiendi negocium ipsi committit.
 Celauerat fraudem perfidus Skinderbassa, Generalem Po-
 lonorum Stanislaum Zolkievvium in Valachiam specie
 iniuriarum prius consilio, quàm armis discernendum,
 pactis conuentis vocat. Progreditur in Valachiam Gene-
 ralis Polonus cum exiguis suorum copijs, castraq; ad Ce-
 torâ, loco inter se, & Skinderbassam sancito locat. traiectus

Danu-

Daniubium Skinderbassa, cum parvam nostrorum (septem enim millia non excedebant) manum vidisset, vocatis septuaginta Tartarorum, Valachorum duodecim, Moldaavorum decem, Vngarorum septem millibus, quos ultra Danubium in diuersis occultauerat locis, ipse cum quatuor Turcarum millibus; non de pace confirmanda, iniurijsq; discernendis, vt cum Generale Polono pactis steterat; verum rupto foedere, ea barbarorum multitudine partium nostrorum numerum absorbere conabatur. Circumducit nostrorum castra innumeris hostium legionibus, vndequaue violenter adortur. Polonus Generalis se iam circumuentum videt, impavidus tamen turbatos aliquantum animos erigit, in castris stare, ac pugnare iubet, nec arte iam quauis, sed imploratione Dei, vi, ac virtute euadendum esse, per mediasque barbarorum acies ferro viam fieri.

· Eo ipso die tres hostium impetus, cum maxima eorum strage a castris nostrorum repressio inde viginti tribus diebus, Polonis pedem ad flumen Tyras lentè cum castris referentibus noctu, duoque tum in castris, tum in acie pugnatum fuit.

· Spes alebat barbaros, si non multitudine, diurnitate tamen oppugnationum castra Polona rumpi posse. nec frustratus ea spe Orthomanus, ac die ab oppugnatione vigesimo quarto castra Polonorum, quos iam longum iter, continuæ excubiæ, non barbarum multitudo vicerat, expugnat. Hæc est nobilis in Valachia pugna, atque inter paucas memorata Polonorum clades. tria Polonorum millia cum suo Generale, cæcis triginta hostium millibus in acie periere, reliqui diuersis itineribus dispersi, in patriam rediere.

· Lugebat vniuersa Polonia tantam suorum cladem, moriendum potius, & vindicandum ardentibus animis, nec metuendum hostem perfidum, qui foedera rupisset, exclamat.

· Celebrantur Regni Comitia, belluq; contra f. difragu dederunt, nouus exercitu Generalis Carolus Chodkievic magnæ

magnæ prudentiæ, & experienciæ militaris vir creatur. Mittuntur ad Christianos Principes legati, mosem belli cū hoste Christiani nominis, denunciant, subsidiumq; petunt. Nec desperatus aduerso apud Principes Christianos successu Polonus, Dei auxilio, viribusq; suis innixus, duobus orbis terrarū terroribus Turcæ, & Tartaro se oppositurū parat.

Interea Serenissimus Rex decem Cosacorum millia, ad infestanda per mare Euxinū Turcica dominia, comeatusq; impediendos expediuerat, cum Carolus Chodkievvicz recens creatus Generalis collectis quantum ea celeritas concessit, equitum catafractorum hastatorum duodecim, equitum grauioris armaturæ, vulgò Raitarorum, quatuor, Cosacorum quadraginta, peditum Polonorum tredecim, Pruthenorum, & Pomeranorum octo, Vngarorū tribus, stipendiariorum militum millibus, obuiam Othomano in Valachiam expansis processit signis; traiectoq; flumine Tyras, in Valachia munito satis loco die penultima mensis Augusti anni 1621. castra posuit. Vltima Augusti, & prima Septembris muniendis castris data est dies.

Die secunda Septembris :

NVnciatur à Iustratoribus Polonorum Othomanum cum trecentum Turcarum, centumq; Tartarorum millibus, iam iam aduentare. Ante octidiū premiserat Generalis noster aliquot Cosacorū millia, vt hostem in viarū anfractibus, velitationibus lacefferēt. ij nõ segniter re gesta, ea die cū hoste præliantes in conspectu castrorū cōparuere.

Vix hostis in oculis nostrorum castra locauit, cū mirus militum ardor rem acie gerendā esse fuit; visum tamen expertis belli Ducibus, non esse cōmittendā periculosę aciei, tam Regni Polonię, quàm vniuersę Christianitatis summā, cunctatione potius, prima concitato furia resistendū hosti. Eoipso die pars Turcici exercitus sub Polonorū comparuit castris,

Numerus
exercitus
Polono-
rum.

Numerus
Turcici
exercitus.

castris, cōtinuisq; velitationibus cū milite Polono decertavit, in quibus mille octingenti Turcę perierunt, multiq; cōminus hastis, frameis, eminusq; tormētis bellicis vulnerati, in castris moriebātur barbari. ex Polonis quinquaginta desiderati, triginta faucij. Hęc prima militaris salutatio fuit.

Sub vesperū dimittit Othomanus aliquot Valachos nobiles, specie salutationis ad Generalē nostrū, vt vbi commodum ijs videretur, castra Polonica succederent. obita salutatione, vnus eorum ad quæstionem ductus, omnē patefecit machinationem, & conscios fraudis detexit, qui cum in tortura eadem falsi fuissent, omnes eodē loci ita clanculum capitis supplicium subierunt, vt non modò Turcis, sed ne Polonis quidē constaret. Tum Generalis Polonus noctu circum castra in multa loca cōferri ligna arida, sarmētaque, strues componi, ijsdemq; ignē subijci iubet, eductisq; Cosacorū decem millibus, & Pruthenico peditatu, hunc in fronte, illos in lateribus locat. Vbi Othomanus flāmas in sublimē ferri conspexit, ratus successisse dolum, ad inflammata Polonorū castra suum militem gregatim immittit. In ipso castrorum aditu inopinatò à Cosacis, peditatuq; instructo excipiuntur barbari. res gladijs stringi cępta: cęterum cum præ strepitu, ac tumultu nec cōsilium, nec imperiū barbari accipere potuissent, ad gemitus vulnerum, ictusq; corporū, aut armorum mistos strepentium, pauentiumque clamores perterriti, cœca rabie ad cædē ruebant; alij proiectis armis, cadauerum cumulis illati hærebant: alios fugientes agebat, retrorsum ad pugnā euntiū agmen. tota ea nocte atrociter pugnatū, dies diremit prælium. Turcę in castra retrocessere.

Die tertia Septembris .

Imperator Turcarum delusum se esse videt, fremensq; ex tribus partibus castra nostrorum adoritur, ab eo nimirū loco, quo castra Cosacorum nostris adhærebant, vsque ad
extre-

extremum agmen Polonici exercitus. toto eo die atrociter dimicatum est. ex castris Polonorum in hostem tormentis bellicis res prosperè gerebatur. ante Solis occasum Turcæ se in castra recipiunt.

Exercitus
Serenissimi
Principis
Vladislai.

Serenissimus Vladislaus Princeps, eo die cum triginta Velitum millibus, multoq; apparatu bellico in castra venit. Nocte, dieq; præterita, cæsa sunt plusquam viginti hostium millia.

Hæc dum agerentur Magnus Dux Moschouię contracto ingenti exercitu in Ducatum Seueriensem irruperat, ac pactorum, ictiq; foederis immemor, omnia depredebatur.

Gustaus Princeps Sudermaniæ, occupator Regni Suetici, cum magna classe per mare Liuonicum deuectus, Rigam ciuitatem regiam, Liuoniæ portu insignem obsidet, eandemque per caluinianam traditionem intercipit.

Ea aduersa fortuna multum Regno Poloniæ negocij facessebat: res enim cum tot potentissimis terra, marique hostibus, vno, eodemq; tempore gerenda fuit. Vocantur Senatorum Regni, & nobilium consilia; vniuersa nobilium expeditio ad resistendum tot, tantisq; hostibus more maiorum viritim indicitur. Serenissimus Rex missa contra Moschouitam, & Suecum, parte Lithuanæ nobilitatis, ipse contra Othomanum cum Polonis ire parat.

Die quarta Septembris.

Orto Sole, Imperator Turcarum cum vniuerso exercitu castra Cofacorum (hæc enim in fronte castrorum ipsius erant) adortus, tormentis bellicis, & bombardis acriter certatum, quinque horis oppugnatio durauit. Cofacus ex munitionibus animosè propugnabat, hostis magna vi, atque impetu irruerat, ac proinde ingens barbarorum multitudo interijt. Eodem tempore immittit multas Othomanus Ianicerorum copias ad eam castrorum partem, qua

qua Campiductor Polonorum cum suis Centurijs stabat. Procursum è castris contra, conteruntur equitatu Polonico Ianiceri, pauciq; ex ijs pedem ad suos referunt. Iterum Othomanus cum vniuerso exercitu ad castra Polonica reuoluitur, frustraq; iterato insultu, cum magna suorù clade coactus recedit. Denuò vna circiter ante occasum Solis hora, castra Cosacorum maiori quàm antea vi oppugnare cæpit. Iam barbarorum ferociæ castra Cosacorum cedere videbantur, cum Deus præstò suis affuit: Cosaci enim facta per posteriorem Castrorum partem eruptione, iunctis viribus cum hastatis equitibus, à Generale ad subsidium ferendum dimissis, Turcas comminus adorti, atrociq; cōmisso prælio, confertissimas hostium legiones in fugam egerunt, magnaq; in ipsis edita strage, eos vsq; ad Castra Othomanica sequebantur, multa tormenta bellica asportarunt, magnaque onusti præda instante nocte, barbarico cruentati sanguine, in castra paucis suorum amissis, redierunt.

Ipse Turcarum Imperator qui ad hoc spectaculum prodierat, ex acie coactus ad castra sua euasit. Cæsa sunt hac die plusquam quindecim Turcarum Tartarorumque millia, Ianicerorum verò tria millia ex nostris ducèti fermè desiderati. Hæc tanta hostium tum in præteritis castrorum oppugnationibus, quàm etiam in acie aperto Marte conflictibus factis clades, paucorum verò Polonorum interitus, diuino auxilio, quod Polonis cælitus aderat, non quibusuis humanis viribus adscribendum.

Die quinta Septembris.

VTrinque quies erat. Cadaueribus sepeliendis opera dabatur, ne fetor eorum castra inficeret; tanta enim consternatio cadauerum, solis vrentis calore horrenda visu, ipsos terrebat barbaros, vt noctu cum facibus eadem sepelire cogerentur.

C

Hoc

Hoc die Turcæ mōtis retro castris, nouam Polonicorum Castrorum oppugnationem parabant . Nec mora Polonus inuocatis Superis, educta in aciem in latera castrorum exercitus parte, animosè hostem præstolabatur : iamque Turcarum tergiuersantia agmina in aciem more pecudum pellebantur ; cum pluere circa meridiem cœperat . nihil eod die tentatum est .

Die sexta Septembris .

Fugit ex castris Turcarum quidam Cosacus, qui septennio in Turcica seruitute existerat, affirmabat is, cœsa fuisse in superioribus castrorum oppugnationibus quatuor Ianicerorum millia, Spaghios trecentos perijisse ; Turcarum Tartarorumq; plusquam quadraginta millia. qua cœde barbaros ità perterritos, famisq; que in castris eorum regnabat perterritos, multos ex castris fugam capessisse .

Hoc quoque die Turcæ quieuerant, vel quodd Imperator in gratiam oppugnationis, pecuniam militi largiretur ; vel quod eorum castra, que multis collibus latè patebant, stringerentur .

Idem referebat Turcas per castra miffitare, duodecim triremes armatas, à Cosacis in mari Euxino captas, submersasq; fuisse, reliquas Constantinopolim aufugisse, quas sub ipsa mœnia Cosaci insequuti, omnia terrore compleuerant . Huius primum cladis nuntium fremebundus Othomanus itrangulari iussit, indixitq; die venturo Castrorum Polonicorum validam oppugnationem . Hoc idem multi Turcæ in excubijs capti vnanimi consensu asserabant .

Die septima Septembris .

Facto Ianiceri, aliq; densè Turcarum cohortes horrendo clamore præproperè castra Cosacorum adoriuntur, mif

missisq; in aduersum montem tormentis bellicis, eos globis ardentibus impetunt. Toto die molem exercitus Othomani impavidus sustinet Cosacus, mille quingentisque tormentorum globis petitus, cum parua occisione, adiutus Pruthenico peditatu hosti resistit. Tum post meridiē hostis castra Cosacorum oppugnare cessat, nouisq; agminibus castra Polonica adoritur. Ea ferocia, animusq; barbaris potiundorum vi castrorum fuit, vt cęca rabie in arma Polonorum procurrerent, quamuis vndique mactarentur. Iamque aggeres, & propugnacula, quę circū castra fuerūt, ex equis defilientes Turcę transcenderāt. verū non minor nostris enī, quā barbaris ferocia fuit; nam Poloni ē castris in aciem cum duobus hastatorum equitum millibus à latere in hostem procurrunt, nouumque prælium instituunt. Numero barbarus, animo Polonus superior erat. instat firmior media hastatorum acies, legionibusq; hostium immergitur: iamq; primo hostium agmine pulso, in secundum pugnat: mittuntur ex castris auxilia, in auersamque hostium aciem, leuo cornu incurrunt. Is demū impetus hostilem inclinari fecit aciem. Procurrunt Cosaci ē castris in fluctuantia Ianicerorum agmina, fortiterq; dimicant. Ceterum tanta strage hominum armorumq; locum in quo barbarorum exercitus steterat compleuerant; vt propè per ea difficilior transitus esset, quā per cōfertissimos hostes fuerat. Densatis agminibus equites Poloni qui acie ruperāt, tūc altera parte Cosaci percumulos cadauerū, armorūq; & tabem sanguinis, fugitium vsq; ad castra Turcarum sequebatur hostem. Nox victorię cursum inhibuit. Illi verò Turcę qui primas Castrorum fossas transcenderant, ibidem omnes cęsi sunt.

Toto hoc die Othomanus castra Polonica summa vi expugnate incassum cum magna suorum strage nitebatur; nā cęsorum in acie, in castrorumq; fossis plusquam quadraginta reliquit millia. Solius omnipotentis Dei manū prote-

Stricem Polonorum fuisse quis non videat? cum in tot in-
 ipsos tormentorum explosionibus, barbarorum incurfioni-
 bus, in tamq; cruento cum hostium turmis commisso prelio
 ne trecenti quidem Poloni periere. Castellanus Polocen-
 sis cum viginti hastatis equitibus Polonis, pro patria glo-
 riosè occubuit. Ex Turcis duo Bassæ interiере.

Hora noctis tertia, multa Turcârû agmina in aciem vbi
 pugnatum fuit, cum facibus venere, excitòq; lugubri eiula-
 tu cęsorum cadauera in fossas, & tumulos deportabant, cu-
 iusdamq; viri magni nominis cadauer sollicitè quęrebant.
 Confestim id nostris, tum etiam de noua castrorum oppu-
 gnatione ex Turcis ea nocte captis innotuit. Ea propter
 Generalis Polonus, noctu Castra Cosacorum inuisit, ani-
 matq; non esse metuendos hostes, qui nec fortuna, nec ani-
 mo, hætenus pares nobis fuissent. iubet vt pars exercitus
 Cosacorum propugnaculis; pars equis paratis insistat; a-
 diūgitq; ipsis cohortes peditatus Pruthenici, sub ductu Pa-
 latini Culmæsis, eosq; Cosacis in propugnaculis immiscet:
 is enim peditatus tam in acie, quàm ex castris rem strenuè
 bombardis gerebat. In castris autem Polonorum miles
 hastatus in ordine in aciem progressurus signum expe-
 ctabat.

Die octaua Septembris.

Vix illuxerat dies, cum pars exercitus Turcici in acie
 constitit, in fronte Ianiceri, in vtriq; alis ingens Tar-
 tarorum numerus, factò clamore in aduersa Cosacorum ca-
 stra impetum faciunt; Altum à Cosacis tenebatur silen-
 tium; vt hostis propius accedens, commodiùs iaculis pete-
 retur. Iamq; Tartari vndique castra obequitantes, arden-
 tes iaciebant sagittas, Ianieeriq; in fossas insiliebant, cum
 subitò instructus ille peditatus ex munitionibus erigitur,
 schlopetisq; comminus certat. Visa sunt tunc castra Cosa-
 corum

corum ardere, infumoq; & excitatis pulueribus res dubia videbatur. Inermes Tartari à castris fugiunt; atrociter Ianiceri oppugnationi insistent, tergiuersantes alij, à Spaghij iussu Imperatoris in arma Cosacorum more pecudum impelluntur, fracti tamen à Pruthenico peditatu, in sua castra regrediuntur. Hæc oppugnatio horis fermè quatuor, cum magna hostium internetione durauit. In ipsis castrorum fossis Ianicerorum tria millia, trecènti verò Spaghij cecidere, quorù corpora Prutheni pedites spoliata in tumulos à castris remotiores iniecere, ignibusq; per campos consternatorum f tor cadauerum à castris arcebatur.

Ex nostris pauci desiderati; in propugnaculis enim dimicatum fuit, vbi Ianicerorum furia offendi non poterant.

Eodem die. Saidaczny Cosacus, primarium Cosacorum Ducem Brodauvka dictum, qui ipsum anno superiore, publicis factionibus, eadem prærogatiua spoliauerat, rapinarum, tardiorisq; quam necessitas, & imperium Generalis Poloni ferebat in castra aduentus, accusatum, ac pro more, institutoq; militari mortis damnatum, mediante Generalis Poloni decreto, gladio percute iussit, ipseq; à Generale Dux Cosacorum proclamatus.

Die nona Septembris.

Imperator Turcarum post meridiem vniuersum exercitum in aciem produxit. nec Generalis Polonus detrestit pugnam, sed instructo pro castris exercitu, eius hosti copiã fecit; vtrinque ordinate acies vsque ad solem declinantem nemine initium pugne dante steterunt, à munitionibus tantum, & propugnaculis, tormentis bellicis vibratum fuit. Sub vesperum Ianiceri castra Cosacorum acriter oppugnãt, quos tamen ipsi à castris pepulere. Transfuga, qui ea nocte ad castra Polonorum venit, retulit Spaghios, qui iussu Imperatoris, Ianiceros ad Castrorum Cosacorum oppugnationem

nem præbant, supra ducentos, Ianicerorum verò duo millia periisse.

Die decima Septembris.

Turcæ tot dadibus fessi quieuerant per pontemque à latere castrorum Polonicorum, in flumine Tyras fabricatum, multa tormenta bellica traiecerant.

Hoc ipso die Cham Tartarorum, cum suo exercitu in vltiori fluminis ripa, in eo loco, quo in Poloniam iter fuit, castrametatus est, partemque exercitus sui ad prædandam vniuersam Podoliam dimisit. Perculit ea res animos Polonorum militum, hostis enim omnia itinera obfederat, nullaque de castris in patriam mitti, ex eaque accipi notitia potuit: nec sperabatur amplius, fame iam nostro exercitui laboranti, quauis arte, & virtute succurri posse. Fumabat in conspectu Polonorum exusta ab hoste Podolia, tantaque hominum, & bestiarum præda in ipsis hærebat oculis. Ardebat miles Polonus vltima acie cum hoste rem gerere, & postcebat Cosacus traiecto flumine cum Tartaro congregis, eumque de viarum obsidione propulsari promittebat. Hæc res missa in consilium fuit, deliberatumque est, non esse diuidendum robur exercitus; diuiso enim, facilius hostis cum tantis copijs præualiturus credebatur. eodem loci aut moriendum, aut atrocissimo resistendum hosti, virtus, & prospera contra ipsum hæcenus barbarum fortuna manuit.

Altero die Serenissimus Vladislaus Princeps, atque Polonus Generalis ex continuis fortè vigilijs in febrim incidere. id exercitui Polono luctuosum fuit; basis enim exercitus, & Regni Poloniæ in ijs consistebat duobus.

Die vndecima Septembris.

Prodierunt è castris Turcæ, compositisque ordinibus dimidio germanico milliari à castris nostrorum in acie
stere-

steterunt. **Confestim** Generalis Polonus nimis iam æger, dato signo, velitationibusque præmissis, dimidiam exercitus partem ad instar aquilæ expandentis alas, vsu antiquo patriæ ordinatam in campum producit. Conspectis nostrorum signis Orhomanus, pugnamque sibi præberi, aliquid tantum artonicus stetit. Tandem siue pavor, siue Dei ordinatio ipsum protinus, conuulsis signis, in castra reducunt. Polona acies toto die stetit instructa, sonoque buccinarum hostis prouocatus non comparuit. Malo quodam augurio territus dicebatur. Eodem die ex aduersa fluminis ripa, castra Cofacorum cõtinuis iaculationibus hostis impetiuit, sine tamen hominum, equorum verò notabili damno.

Aliquot Tartarorum millia, in altera fluminis ripa, factis cum ingenti vociferatione impetu, pontem Polonorum rumpere conabantur, sed à ducentis peditibus Polonis, qui in præsidio pontis steterunt in fugam conuersi sunt.

Die duodecima Septembris .

Post mediam noctem, relicto cum sufficienti præsidio in Castris Serenissimo Principe, vt ægrotò, exercitus noster, vt hostem inopinatò inuaderet, eductus, & vna pars illius à tergo hostilis exercitus, longo per syluas, & nemora circuitu factò, altera verò à fronte & lateribus instructa fuit. Imber ingens propositum inhibuit: sperabatur tamen commodiore tempore ad effectum deduci, nam exercitus Polonicus ignaro stratagematis hoste, in castra redijt .

Die tredecima Septembris .

DAræ vtrinque cadaveribus sepeliendis induciæ .

Die

Die quatuordecima Septembris.

Iterum in castris Turcarum diuulgabatur, aliquot triemes Turcarum, à Cosacis in mari Euxino submersas fuisse. Hoc rumore concitatus in rabiem Othomanus validam castrorum oppugnationem die sequenti fieri iubet.

Die quindecima Septembris.

Vix prodierat sol, cum Turcæ, Tartarique Polonorum Cosacorumque castra, à tribus adoriuntur partibus. Visa est ipsa conflagrare, tremereque terra, præ tot tantisque tormentorum, bombardarumque explosionibus. Imperator ipse in editiore loco aderat spectator, nullaque, tot hominū miserè pereuntium habita ratione, ad castrorum oppugnationē eos more pecudum sudibus agere imperabat. Duravit toto eo die impetuosa oppugnatio. verū D. O. M. pro bonitate sua vanam, atque irritam hostium vim vndeque reddidit, summa cum ipsorum strage, nostrorum verò per quam exiguo nocumento. Tentata frustra Castrorum oppugnatione, amissis Turcarum Tartarorumque triginta millibus, Ianicerorum etiam, & Spaghiorum tribus millibus, summo cum dedecore receptui cecinit hostis. Vellatus campus ille, æquata vtrorumque castrorum fosse barbarorum cadaveribus, militem nostrum ad præstantes ausus ita incendebant, vt non modò per castrorum portas erumperet, verum per aggetes, & fossas transfiliendo comminus cum Turcis rem mira fortitudine gereret.

In hac dimicatione Bassa Budæ nominatus Karakas, vir inter Othomanos Principalis, ipsiq; Imperatori admodum carus, qui perendie ad ipsius castra cum viginti Turcarum millibus venerat, seseq; iacitauerat sibi à Mahumeto, rum-pendorum castrorum Polonicorum, fortunam concessam, primus in acie globo in frontem ictus perijt. Hoc idem

subijt

subijt fatum Nasaf Bassa, miræ fortitudinis, audaciæq; vir .

Deflebat Turcarum Imperator eam suorum sortem, nihilque toto die cibi sumpsit; vel maximè ideo, quod nouus percrebuit rumor Serenissimum Poloniae, & Suetiæ Regē, cum valido generalis expeditionis exercitu aduentare .
Terruerat ea res hostem, extremam belli fortunam ocyus tentare, oppugnationique castrorum insilire decreuit, fame iam eneruatam, continuisque excubijs fessum fractum in exercitum nostrorum credebat.

Die decima sexta Septembris .

Consilium habuit Generalis noster adscitis Ducibus, Praefectis, Centurionibus, vt de exercitu fame oppresso consularent. Multæ multorum in consilio strepebant sententiæ . Alij congregiendum esse cum hoste in acie, summamque rerum vni committendâ prælio; nec dubitandum esse de fortitudine Polona, ad cuius hætenus arbitrium fortuna regebatur. Hæ voces fermè omnium fuere. Pauci referendum esse pedem ad Camenecum ciuitatem ipso situ naturali munitissimam, inibique exercitum comeatu reficiendum, expectandumque alium Serenissimi Regis exercitum consulebant. In eam tandem sententiam itum est, mortem potius hosti resistendo, oppetendam esse, quàm vno vel minimo passu, barbaro cedendum, ne vel recessu, ingressus in patriam, vel animus pariter debilitato daretur hosti.

Die decima septima Septembris .

Aliquot Cosacorum cohortes in castra hostium noctu ingressi plurima tentoria conciderunt, plusquàm mille hostium, absque strepitu bombardarum frameis trucidarunt, saluiq; nemine ex suis amisso redierunt. Idem etiam ea ipsa nocte, ad pontē per Turcas extructū Circas Bassam:

D cui

cui commissa pontis custodia fuit, cum multis Turcarum, Janicerorumq; centenis interfecerunt, multos adduxerunt captiuos, spolijsq; opimis potiti incolumes ad suos reuerſi ſunt.

Vniuerſus exercitus Polonorum, miro ardebat deſiderio, idq; ſolùm in votis habebat, vt Sereniſſimum Principẽ Vladislaum quamprimum in equo reſtaurata valetudine conſpiceret. Magnum id certè ad præclaros auſus calcar, & incitamentum fore credebatur.

Die decima octaua Septembris.

Altra vice Coſaci noctu hoſtium caſtra ſine ſtrepitu ingreſſi pluſquam ſexcentum ex hoſtibus necauerunt, plurimos papiliones, equos, veſtes pretioſas, camelos, boues, multumq; auri, & argenti, tum duo Janicerorum inſignia, ipſi illeſi ad ſua caſtra aſportauerunt, eademq; Sereniſſimo Principi Vladislao obtulerunt.

Leuioribus prælijs vtrinque certatum fuit uſque ad diem vigefimam quartam, qua Carolus Chodkievici Generalis graui conflictatus morbo, ſummo omnium luctu obiit. Ad nuntium tanti viri interitus geſtiebat barbarus, omnabaturque, perditio tam fortunato, & animoſo Duce, a quo is tot prælijs ceſus, tot oppugnationibus repreſſus erat, de fortuna Polonos multum deceſſuros.

Die vigefima quinta Septembris.

AB omni parte Othomanus caſtra Polonorum inuadit, totaq; ſuarum virtum mole, ac vniuerſis ſimul equeſtribus, & pedeſtribus copijs caſtra adoritur. Noſtris, quamuis Dux deſuiſſet, tanto magis grauiter egroto Sereniſſimo Principe, quo omnes ſpem vnicam locauerant, animus tamen non deſuit. Atque ducti Stanislai Lubomirski Comi-

Comitis de Visnic Campiductoris vis hostiū ita repressa, vt eo die plusquam octo Othomanorum millia in acie cęsa fuissent.

Die vigesima sexta Septembris.

CUm Othomanus, nec iam fortunę, nec vi potiundo- rum castrorum spem habuisset, viresq; exercitus sui attenuari in dies magis, ac magis vidisset, perditis quatuor Principalibus Bassis, tantisque suorum millibus, is qui ante paucos dies iugum ceruicibus nostris se impositurum superbe iurauerat, pacem periurus amplecti cupiebat. Dimisit cum literis ad castra nostrorum quendam Baptistam, Vinellium Italum, vt is Polonos ad renouandam tot sæculis ab Othomanica domo, Regibusq; Polonię, seruatam hortaretur pacem, Commissariosq; ad eandem tractandam posceret. Res ea elatum prospero præliorum successu acceptandę pacis pertinacem, sed fame iam fractum militem Polonorum reddebat hilarem. Non tamen hosti tot vicibus fœdifrago credebatur.

Die vigesima septima Septembris.

TVrca, quamuis pacem postulauerat, castra Cosacorum tormentis multum, diuq; oppugnauit, quibus cę nihil profecisset, castra cominus adoriri cępit, verum vbi Cosaci pro castris in acie constiterunt, hostis retroiuit.

Eodem die Serenissimus Princeps confirmatus ex accipiti, & periculoso morbo, quo summo cum totius exercitus mœrore laborabat, castra, personantibus vndique faustis militum acclamationibus, obequitabat.

His etiã diebus Cosaci castra hostium inopinatę inuasērunt, strageq; in ipsis edita, ingenti trepidatione hostilę exercitum perculerunt, opimisq; onusti spolijs, in castra incolumes redierunt.

Die vigesima octaua Septembris :

Imperator Turcarum constituit vltimā tentare belli fortunam, atque re prius cum Tartariæ Chamo communicata, die illacescente exercitum longis agminibus ad oppugnationem castrorum producere cepit, in modumque coronæ munitiones, & castra Polonorum cinxit, plurima tormenta bellica à tribus castrorum partibus, traiectis triginta alijs in vltiorem fluminis ripam collocauit, ex iisdemque vtraque castra per spatium aliquot horarum nec quidquam impetiuit; nam in castris nostrorum tres itatūm globo icti periere. Deinde cū binas ad castrorum portas ad quam alteram Campiductor cum sua phalange, & Palatinus Culmēsis ad alteram cū Pruthenorum cohortibus in statione erāt, plurima tormenta ab hoste vibrata, ex omnibusque partibus creber impetus, defilientibus ex equis, Turcis, seseq; Ianiceris, ac pedestribus copijs ad oppugnationē castrorum adiungentibus, factus fuisset; vnde quaque Poloni cæca barbarorum rabie premebātur. Erant iam hostes spe expugnandorum castrorum ita inflati, vt passim in velitationibus Polonos territarent, ad aliquot tantūm horarum spatium vitam, atque salutem ipsorum duraturam. Iamq; barbari per fossas cadaueribus ipsorum repletas, in castra Polonorum ruebant, fessiq; cæde hostium nostri propugnaculis castrorum cēdebant, cū subitō Serenissimus Princeps, submisso debilitatis castrorum partibus auxilio, militem ad resistendum hosti reuertit. Inquebat ille, non esse fortitudinis Polonæ, fracto iam tot prælijs, & oppugnationibus hosti, hac vna cedendum hora, quinimō hic standum, & moriendum; hostem iam vltimum belli discrimen tentare, quo superatum, amplius, nec fortuna, nec ausu nobiscum collaturum manus. Hæc dum dixisset, primus in hostem cum duobus hastatorum equitum millibus referat.

ris castrorum portis, à latere prorule, atrocisq; cōmissio pra-
lio, boni militis, & animosi Principis exemplar, ita omnes
animauerat, vt passim effusi ex castris, hostem iam iam vin-
centem reprimerent, eumq; in castra sese recipientem, ani-
mosè prosequerentur. Serenissimum Principem Stipato-
res à sequitando hoste retinere, ne hostis fugitiuus cadente
iam Sole, effusus è castris Polonos, aliquo stratagemate
circumueniret.

Sub id tempus ingentes Tartarorum copiæ in castra no-
strorum ex vltiori fluminis ripa tranare sæpius conati,
vbitamen Polonos intrepidè in ordinibus stare fortiterq;
ac prosperè contra Turcas rem agere conspexerunt; frustra
tërato impetu cum cæde suorum recesserunt. Cæsa sunt eo
die plusquàm viginti hostium millia, ex Ianicetis, & Spaghij
quinque millia periere; ex nostris ne ducenti desiderati,
multi faucij.

Die vigesima nona Septembris.

Altum in castris Turcicis fuit silentium. Cadauera
vtrinque sepeliebantur.

Die trigesima Septembris.

Iam Othomanus feruentius vrgebat pacem, missisq; ob-
sidibus, Commissarios de pace tractanda, ad sua castra,
mitti postulabat. Deputantur à Serenissimo Principe, &
exercitu Commissarij, acceptisque obsidibus in Turcarum
castra, cum selectis ducentis equitibus mittuntur. Hos duo
Basse cū aliquot Turcarū cætenis, medio inter castra spatio,
expectabant. demū cōgressi, factaq; de more militari saluta-
tione, vnus ex Cōmissarijs Polonorū inquit. Pacè, & bellū
vobis, vestroq; Imperatori ferimus. at Turcæ ingemiscen-
do concordī clamore; Pacem nobis; & Imperatori nostro

iam optatam fertore. Tum ad castrá Turcarum ventum; omnium barbarorum ora, oculique in nostris fixa fuere. Benignè à Turcarum Imperatore suscepti; coram de pace tractatum est.

Die primã Octobris :

IVerat paucis ante diebus cum delecta peditum manu ex castris Polonorum Camenecum versus Capitaneus Vilneufis, vt comeatu iam exhaustum exercitum reficeret. Huic redenti Turcæ Tartarique iter præcluserant; salutem enim exercitus nostri in eo comeatu, quem allaturus erat, consistere arbitrabantur. Quo ipse per exploratores cognito, per octi duum sub Cameneco cum toto agmine stetit, & sæpè iter apparabat, ac denuò ibidem restare cogebatur; numerosa enim conspiciebantur in latè patentibus campis Tartarorum agmina, qui omnia itinera infederant. Verùm Polonus, vt hostem eluderet, noctu dextròsum iter diuertit, ad flumenq; Tyras, ignaro hoste, longiore via peruenit, saluoq; milite, & comeatu, sub castris constitit. Re cognita, Tartari ipsum adoriebantur; verùm ex castris, arcèque Chocim tormentis bellicis petiti, recessere.

Eodem die venerunt ad Serenissimùm Principem Legati à Cosacis Oram ad flumen Olgam incolentibus.

Summa Legationis erat, Eos cum exercitu viginti millium in castra Serenissimi Principis hinc post tres dies venturos, promptamq; ac fidelem operam ipsi, eo bello, contra communem Christiani nominis hostem nauaturos. Accepti sunt ab Serenissimo Principe liberaliter, responsumque ipsis est, vt si quando venerint, signa, & vexilla Regia ipsis conferri.

Die secunda Octobris.

Capti sunt aliquot hostium, & nonnulli ad nostros descuerunt, hi constanter affirmabant Turcas petentes belli, paci studere, eamque ab Imperatore suo grauissimis efflagitationibus palam extorquere. Hactenus nihil Commissarij in castris Turcarum de pace concluderant.

Die tertia, & quarta Octobris.

PAbulatores Polonorum cum Turcis per quam creberrimis prelijs cum magno hostium damno certabant, multos equos in castra asportabant. quocirca ad Turcarum postulationem, securitas vtrunque proclamata, armaque suspensa, donec vel pax, vel bellum decerneretur.

Die quinta, sexta, & septima Octobris.

Circa pacis conditiones vtrunque actum est. Erat iam in summa comeatus angustia exercitus noster; frondibus quercineis pascebantur equi, ac proinde ingens eorum numerus, incredibili exercitus damno periit. Quae res pacem potius amplecti, quam incertam victoriam proficere, in votis vnicuique fuit. Meliorem tutioremque esse honestam pacem, sperata victoria: nec tot oppugnationum preliorumque felicitatem, vnius horae discrimini committendam: Mars belli communis in animo proponebatur; vtrunque ferrum; Turca adhuc milite superior erat: omnia in pace iungenda nostrae potestatis fuere, quae in ultimo conflictu, arbitrio fallentis fortunae subiecta forent.

Die

Die octaua Octobris.

Sab Vesperum pax conclusa fuit, & his quidem conditionibus.

- 1 **V**T Imperator Turcarum primus ex acie cum suo exercitu, & armis spectante, in acieque ad prelium instructo Polonorum exercitu, hinc post tres a pace conclusa dies discedat, exercitumque vniuersum in Thraciam velociter abducatur.
- 2 **V**t arx Chocim propugnaculum Valachiae, & porta in Imperia Othomanica; temporibus perpetuis ad Regnum Poloniae pertineat.
- 3 **V**t omnes captiui, tam in precedentibus, quam presentibus praelijs capti, vtrunque restituantur.
- 4 **V**t antiquis Casimiri Iagelonis Regis Poloniae, & Mahumeti Turcarum Imperatoris de alternato in Valachiam dominio, pactis conuentis stetur.
- 5 **N**ec Tartari inditiones Poloniae, nec Cosaci in dominiis Othomanica ad damna facienda irruant: secus, damna illata resarcienda.
- 6 **V**t Tartarorum Cham ad omnem requisitionem Regis Poloniae in omnibus expeditionibus bellicis, contra quosuis Regni hostes cum suo exercitu pareat. Cui triginta florenorum millia Rex Poloniae pro stipendio annuatim dabit.
- 7 **E**x parte Turcarum Imperatoris vnus Bassa, ex parte Regis Poloniae vnus Senator Regni, hic ad portam Othomanicam, ille ad Regem Poloniae ad iuranda pacta legati, mitti quamprimum debent; firmatisque federibus, tum Othomanus in Curia Regis Poloniae, tum Rex in porta Othomana, Agentes suos habebunt. Aeuiternaque amicitia fruentur, dummodò hæc à quavis parte non violetur.

8 Hęc pacta, & pax à Cosacis Polonorum, cum Tartaris in mari Euxino, & fluminibus, circa piscationem, tum in campis inhabitatis circa venationem præliantibus, violari non debet.

His factis conditionibus, istoque fœdere, Turcæ tota ea nocte tormentis bellicis triumphauere. illucescente die, idem à Polonis actum est.

Die nona, decima, & vndecima Octobris.

INter utrosque exercitus mercimonia exercebantur, multa præstantium equorum millia nostri ab Othomanis vili emerunt pretio.

Die duodecima Octobris.

MOuendis Turcarum castris, cedendique ex acie dies præfixus venit. Vniuersus exercitus Polonorum in acie à Serenissimo Principe ad formam expandentis alas aquilæ armatus, ordinatur, ipse Serenissimus Princeps super arma splendentia amictus purpura, in fronte exercitus stetit. Sub meridiem Turcarum Imperator exercitum ex castris educit, ordinarique ad instar mediæ lunæ iubet, ipse in fronte exercitus comparuit. Vna fermè hora immoti exercitus steterunt. Mittit Othomanus Elephantem miræ magnitudinis, equum phaleratum raræ præstantiæ in donum Serenissimo Principi. tùm Serenissimus Princeps eundem æquo itidem phalerato, & duis bombardis miro opere factis, remuneratur. Suscepra vtrinque dona; ac demum inclinatis capitibus, hastarumque motu Turcæ Polonis valedixere. Polonus verò exercitus nutu capitum valedictionem fecit.

Iamque Serenissimus Rex Poloniae numerosas contra eum hostem, in Valachia infauit prælijs, cum Serenissimo Prin-

Principe Vladislao dimicantem, copias ex nobilitate Polonæna viritum more maiorum scriptas, ducebat, Leopolumque cum centum quinquaginta nobilium millibus peruenerat; cum ad ipsum perfertur Turcarum Imperatorem, isto cum Polonico exercitu fœdere, reliquias exercitus sui ultra Danubium reduxisse. Quæ res, & si à principio Serenissimum Regem ita commouerat, ut in ancipiti cura, atque deliberatione multum, diuque versaretur; acceptandumne ipsi foret fœdus cum hoste, ipso inconsulto ictum? an hostis, qui quadrigentis barbarorum millibus, & tanto bellico apparatu, expugnandisque urbibus aptis instrumentis fretus, se vniuersam Europam bellis civilibus flagrantem (hoc enim conatu bellum susceperat) expugnaturum crediderat; idem plusquam decies nec quidquam tentata castrorum oppugnatione, magnis acceptis cladibus, amissis magni nominis quatuor Bassis, centumque, & sexaginta Turcarum Tartarorumque millibus, pacem petere, eamque æquissimis conditionibus constituere, inglorius, ac victo similis abire conatus sit cæpto victoriæ cursu persequendus?

Causæ suscepti fœderis.

Res Polono fuit cum eo hoste, qui semel iterumque victus, sæpius deinceps vincendus esset, cum quo tot sæculorum spatio, alios potētissimos populos, & Reges incassum bellare cernimus, cui ad nos aditus facilis, qui quoties ipsi paruerit, siue per Scithiam, siue per Valachiam, siue per Vngariam, vno, eodemque tempore, ingentia barbarorum agmina in Regnū Poloniæ effundere queat. Sustinuissent Poloni vno, & altero anno hostis tam potentis impetum, sociorum fiducia; nisi perspectū haberent, eos ipsos socios, amicosque, vel domesticis distineri bellis; vel ita comparatos esse; ut alienis periculis, etiam si mox ea sibi impendant, parum admodum moueantur; vel denique ita remotos, ut velocius ad eos ruinæ, quàm periculi Polonorum, fama esset peruentura. Denique fessis & exhaustis Polonis bellum arbitrio hostis habendum esset: frustra vicinorum imploranda

granda auxilia, postremò pax ijs acceptanda conditionibus, quas Turca tulisset.

Nunc extorta ab hoste, honesta Polonis; illique ignominiosa pax habetur. non illa quidem solida nam alij nominis Catholici hostes, qui eadem occasione, ad perniciem nostram vti voluerunt; nunc quoque Regno Poloniae faciunt negotium. Inuasit Suecus Liuoniam per fraudem Cabuitorum Rigam interceptit, ciuitatem nobilem portu ijs plane diebus, quibus cum Turca, & Tartaro (duobus Christiani orbis terroribus) Polono res fuit: plus etiam tentare ausus fuisset, nisi oppositus exercitus Regius audaces illius conatus repressisset. quis iam eum iuratum portum Othomanicè socium esse dubitabit? Idem de S. C. Maiestatis rebellibus, Vngaris, Bohemis, Morauis, Silesijs certo affirmare licet: arrexerant & hi animos in perniciem Regni Poloniae, tum potissimum Schismatica Moschi gens sperauerat, ac nemo ferme erat, qui illud periturum non auguraretur, quiq; id votis conceptis non desideraret. Denique hoc ipsum belli Turcici periculum, ex ipso Haereticorum consilio emanauit: quare, vel illi praecipue dolent in vanum abiisse Turcicos conatus, vt qui tota si possent, nos bellorum maximorum mole obrutos esse cuperent. Prospiciendum erat maturè Polono, ne ab omnibus circumuentus, laboraret, cum Turca transegit pacem, atque utinam duraturam; cum reliquis bellum integrum manet.

His de causis pacem potius amplecti visum, quae satis haberet & gloriae ad posteritatem, & firmamenti ad Regni Poloniae tranquillitatem, quam dubijs belli euentibus partam gloriam, communemq; totius Christianitatis causam committere. Satis, superq; mirabilium operator Deus inter tot, tantorumq; hostium impetus, fluctuantis Regno Poloniae fauit, vt illud suis viribus innixum, repressis duobus potentissimis Turca, & Tartaro Asiae Monarchis; cessisque plusquam centum sexaginta barbarorum millibus; nedum

mille

mille ex suis perdiderit. Ipse D.O.M. cum nostris fuit, quo præfente, cadent à latere nostro mille, & decem millia à dextris nostris.

Atque eo modo, quod Regno Poloniæ, ac vniuerfæ Reipub. Christianæ felix, ac auspiciatum esse precamur, bellum id, non tam temporis diuturnitate; quàm apparatus magnitudine, præliorum numero, caëforum hostium ingenti multitudine, causæ pro qua belligeratum est equitate Superis fauentibus gestum.

L A V S D E O.

